

Сохацька О.М.
доктор економічних наук, професор
Братко О.С.
аспірант
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

На сучасному етапі розвитку світової економіки глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ) надають національним економікам нові можливості для підвищення конкурентоспроможності, розбудови економічної стійкості та покращення соціально-економічного стану.

Еволюція розвитку ГЛДВ під впливом ряду факторів обумовила наявність значної кількості трактувань зазначеного поняття – від товарних, виробничих ланцюгів, ланцюгів цінності до ланцюгів створення доданої вартості.

Під ГЛДВ доцільно розуміти концепцію організації та управління процесом створення товару чи послуги, починаючи з виникнення ідеї та закінчуючи доставкою до споживача і післяпродажним обслуговуванням. При цьому різні етапи створення товару чи послуги розосереджені між значною кількістю постачальників, виробників та збутових компаній, які географічно розташовані на різних континентах чи регіонах та фокусуються на створенні додаткової цінності для споживача.

Формування та розвиток ГЛДВ розпочалось з активної фази глобалізації в 80-их роках ХХ століття. Драйвером їх розвитку стало швидке поширення транснаціоналізації, що супроводжувалося створенням транснаціональних (ТНК) та багатонаціональних (БНК) компаній, які за відносно короткий проміжок часу перетворилися в глобальних виробників та координаторів світових ринків. Як зазначала Європейська комісія «міжнародне виробництво, управління яким здійснюють БНК в намаганні підвищення ефективності все-частіше організовуються в форму глобальних ланцюгів вартості» [1].

На швидке поширення ГЛДВ в значній мірі вплинули не лише виробничі, а й інституційні фактори, серед яких найбільш вагомими стали лібералізація міжнародної торгівлі та інвестицій, а також формування сталої міжнародно-політичної довіри. Саме ці фактори в значній мірі сприяли швидкому залученню як країн з розвинутими економіками, так і країн з економіками, що розвиваються, незалежно від наявності у них значних природних, капітальних чи трудових ресурсів до участі в ГЛДВ.

Сьогодні в світі спостерігається перехід від лібералізації до протекціонізму в ряді країн, що змінює конфігурацію ГЛДВ та ландшафт міжнародної торгівлі. В однаковій мірі це стосується й міжнародно-політичної довіри між країнами світу, підірваної війною РФ проти України та воєнними конфліктами, розв'язаними країнами так званої «вісі зла».

Ще одним фактором, що суттєво позначився на світовій торгівлі та змінив характер міжнародної співпраці країн і бізнесу стала пандемія коронавірусу COVID-19. Цей вплив торкнувся різних секторів та галузей промисловості, спричинивши значні зміни у динаміці ГЛДВ та викликав дискусії щодо reshoring (з англ. reshoring) та nearshoring (з англ. nearshoring). Деякі країни та компанії почали переосмислювати переваги близькості до своїх ринків та споживачів, прагнучи зменшити ризики, пов'язані з довгими та складними ланцюгами поставок, що змінює конфігурацію ГЛДВ.

Як зазначає The Economist «за останнє десятиліття глобалізація сповільнилась зв швидкості світла до темпу равлика з кількох причин. Цими причинами стали посилення торгівельних війн і тарифів, руйнівний вплив COVID-19 на глобальні ланцюги поставок і війна в Україні» [2].

Важливим каталізатором розвитку ГЛДВ є також швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, які сьогодні в значній мірі визначають розвиток виробництва, збуту, маркетингу та впливають на міжнародну виробничу кооперацію. Цифрова трансформація ГЛДВ стає важливим фактором адаптації бізнесу до викликів, що виникають в світі та забезпечує їх ефективність та стійкість.

Таким чином, транснаціоналізація, інституційні та інформаційно-комунікаційні фактори є тими стимулами, що формують, розвивають, вносять зміни в структуру ГЛДВ. Розуміння цих факторів дає можливість національним урядам формувати зовнішньо-економічну та торгівельну політику, що сприятиме їх залученню до ГЛДВ в тих чи інших галузях чи секторах економіки.

Література:

1. European Commission. Global value chains. 2017. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/economic-growth/trade/_redirect.htm?lang=en
2. The steam has gone out of globalisation. The Economist. January 2019. URL: <https://www.economist.com/leaders/2019/01/24/the-steam-has-gone-out-of-globalisation>